

ВИДОВИЙ СКЛАД ДЕНДРОФЛОРИ ПАРКУ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО М. КРИВИЙ РІГ

Н.В.Товстоляк

здобувач кафедри ботаніки та екології

Криворізький державний педагогічний університет

Вступ. Кожне місто має провідні парки та сквери, які вдало розташовані за інфраструктурою, мають найбільше рекреаційне навантаження, і, як наслідок, є місцями проведення різноманітних, зокрема масових, заходів. Зазвичай, саме такі території одні з найперших потрапляють до переліку планів реконструкції міста. У

Кривому Розі одним із таких об'єктів озеленення є парк культури та відпочинку ім. Б. Хмельницького. Комплексні дослідження, спрямовані на виявлення сучасного флористичного складу та визначення його стану дозволять спрогнозувати перспективність та практичну доцільність напрямків реконструкцій подібних об'єктів.

Мета роботи – встановити видовий склад дендрофлори парку культури та відпочинку ім. Б. Хмельницького.

Об'єкт та методи дослідження. Об'єктом дослідження обрано парк культури та відпочинку ім. Б. Хмельницького, закладений поетапно у 30-тих та 40-тих роках ХХ століття. Дослідження проводили у 2017 році у декількох напрямках: опрацювання архівних джерел, визначення сучасного видового складу за допомогою описових методів у польових умовах із уточненням номенклатури таксонів [1-3].

Результати та їх обговорення. Парк був закладений у 30 - тих роках ХХ століття на площі у 26 га [4, 5]. Подальшого територіального розширення та реконструкції зазнав у післявоєнні часи (з 1945р.) – площа збільшилася до 63 га, територія за формою мала вигляд неправильної трапеції. Але станом на 2010 рік площа вже складала 42 га, що відповідає і більш сучасним даним сайту «Криворізький ресурсний центр».

За даними І. А. Добровольського видовий склад нараховував близько 40 видів. Найбільш масово були висаджені види *Forsythia x intermedia*, *Ligustrum vulgare* L., *Lonicera tatarica* L., *Quercus robur* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Spiraea media* Franz Schmidt., *Styphnolobium japonicum* (L.) Schott, *Swida sanguinea* (L.) Opiz., *Tilia platyphyllos* Scop., *Thuja occidentalis* L. (у вигляді алей, живоплотів, насаджень біля скульптур та пам'ятників, поодиноких композиційних елементів – солітерів, рядових насаджень), тощо. З висаджених видів не збереглися *Amorpha fruticosa* L., *Caragana arborescens* Lam., *Celtis occidentalis* L., *Elaeagnus communata* Bernh. ex Rydb, *Hippophae rhamnoides* L., *Laburnum anagyroides* Medik., *Morus alba* L. (у сучасному складі – молоді нововисаджені дерева), *Padus virginiana* (L.) Mill., *Ptelea trifoliata* L. (після масового зачищення у прибережній частині парку залишився 1 екземпляр, подальша доля невідома), *Ribes aureum* Pursh, *Symphoricarpos rivularis* Suksdorf., *Tamarix ramosissima* Ledeb. У плануванні парку переважав регулярний стиль з окремими пейзажними композиційними елементами та рядовими насадженнями [4, 5].

На сучасному етапі розвитку парку характерним залишається умовний поділ на більш доглянуту частину (північна, західна, східна) та деградовану (південна). Історично південна частина є найстарішою. Наразі на останній проводять реконструкцію прибережної зони парку, де і спостерігаємо залишки масового самовідновлення таких видів, як *Acer negundo* L., *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle, *Cotinus coggygria* Scop., *Ulmus minor* Mill., тощо. Крім того, особливістю цієї ділянки парку є масив *Cotinus coggygria*, життєва форма якої представлена не лише кущами, але й великою кількістю дерев, що є рідкісним в умовах Кривого Рогу. Нещодавнє культивоване оновлення відбулося переважно у північній частині за рахунок *Betula pendula* Roth., *Picea abies* (L.) H. Karst., *Salix fragilis* L., тощо.

Сучасний видовий склад парку культури та відпочинку ім. Б. Хмельницького представлений 55 видами та 2 їх формами, що належать до 22 родин та 40 родів. Більш широко представлені види родин Rosaceae (11), Aceraceae (5), Oleaceae (5), Salicaceae (5). Характерною рисою є мізерно мала кількість Голонасінних – 5 видів, що відносяться до 4 родів та 2 досить поширених для Кривого Рогу родин Pinaceae та Cupressaceae. Найбільше нараховується *Picea abies*, *Picea pungens* Engelm., *Thuja occidentalis* L.

Багаточисельними видами серед Покритонасінних є *Acer negundo*, *Acer platanoides* L., *Aesculus hippocastanum* L., *Cotinus coggygria*, *Cydonia oblonga* Mill., *Euonymus verrucosus* Scop., *Forsythia x intermedia*, *Fraxinus excelsior* L., *Fraxinus lanceolata* Borkh., *Gleditsia triacanthos* L., *Ligustrum vulgare*, *Populus canescens* (Ait.) Smith., *Quercus robur*, *Robinia pseudoacacia*, *Styphnolobium japonicum*, *Spiraea media*, *Swida sanguinea*, *Tilia platyphyllos*, *Ulmus laevis* Pall., *Ulmus minor*. Малочисельно представлені *Acer saccharinum* L., *Catalpa speciosa* (Warder ex Barney) Warder ex Engelm., *Lonicera tatarica* L., *Morus nigra* L., *Padus serotina* (Ehrh.) Ag., *Syringa vulgaris* L.

Цікавим є компонування видів у рядових насадженнях, які на різних ділянках створюють різний світловий баланс. Так, у західній частині ряди *Fraxinus excelsior*, *Fraxinus lanceolata*, *Gleditsia triacanthos*, *Quercus robur*, *Styphnolobium japonicum* формують напіввідкриті простори зріджених насаджень із рівномірним їх розміщенням (майже не використовується як рекреаційна зона). А у найбільш масово відвідуваній північній частині поєднання переважно

Acer platanoides та *Fraxinus lanceolata* створюють напівзакриті простори зріджених насаджень із рівномірним їх розміщенням (досить затінена ділянка).

На території парку зберігається характерне для багатьох досліджених об'єктів озеленення Кривого Рогу співвідношення життєвих форм: дерева домінують над кущами (найбільш вимогливі до догляду). До видів із кущовим габітусом належать *Buxus sempervirens* L., *Cotinus coggygria*, *Cydonia oblonga*, *Deutzia scabra* (Thunb.), *Euonymus verrucosus*, *Forsythia x intermedia*, *Ligustrum vulgare*, *Lonicera tatarica*, *Philadelphus coronarius* L., *Ptelea trifoliata*, *Rosa canina* L., *Spiraea media*, *Swida sanguinea*, *Syringa vulgaris* L. Більшість з них малочисельні та перебувають у задовільному стані.

Висновки. Таким чином, видовий склад парку культури та відпочинку ім. Б. Хмельницького достатньо насичений, але, на нашу думку, потребує більш інтенсивного культивованого оновлення та збагачення, зокрема видами Голонасінних. Наразі він нараховує 55 видів, що належать до 22 родин та 40 родів. Малочисельність багатьох видів, пов'язана насамперед з особливостями культивованого догляду, недостатньо обміркованими реконструктивними роботами (винищення *Ptelea trifoliata*) та природно-кліматичними і рельєфними характеристиками місцевості, яка у межах парку не є однорідною. Тому дане дослідження потребує подальшого поглиблення з метою виявлення екологічної обумовленості зростання дендрофлори та її перспективності.

Список використаної літератури.

1. Czerepanov S. K. Vascular plants of Russia and adjacent states (the former USSR). Cambridge: Cambridge university press, 1995. - 560 с.
2. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина 1.: Довідник / За ред. М. А. Кохна. Київ: Фітоцентр, 2002. - 447 с.
3. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина 2.: Довідник / За ред. М. А. Кохна. Київ: Фітоцентр, 2005. 715 с.
4. Добровольский И. А. Озеленение Криворожского железнорудного бассейна // Бюл. ГБС. Вып. 66. - С. 42-46.
5. Добровольский И. А. Зелені насадження Криворіжжя // Наукові записки Криворізького державного педагогічного інституту. Вип. II. Кривий Ріг, 1957. - С.117-130.